
ÖTÜKEN

Türk Dünyası Kültürü
-2-

Bayram Durbilmez

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1383
KÜLTÜR SERİSİ: 805

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-783-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Göztepe mah. Kazım Karabekir cad. No: 32
Mahmutbey-Bağcılar/İSTANBUL
Tel: (0212) 446 38 88 Pbx • Faks: (0212) 446 38 90
Sertifika Numarası: 10766

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2019

BAYRAM DURBİLMEZ; Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğdu (1968). İlk ve ortaokulu Sorgun'da, liseyi Yozgat'ta, yükseköğrenimini ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okudu. 1991'de araştırma görevlisi, 1999'da öğretim görevlisi, 2009'da yardımcı doçent, 2010'da doçent, 2018'de profesör oldu. Hâlen NEVÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın desteğiyle Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bulunan Azerbaycan Nazırlar Kabinenti Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü'nde (1993-1994) ve Ahmet Yesevi Vakfı'nın desteğiyle Kazakistan'ın Türkistan, Kentav ve Çimkent şehirlerinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde (1999- 2000) misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Askerlik görevini -kısa dönem- Samsun'da tamamladı (2000).

Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Tataristan / Rusya, Yakutistan/ Rusya, Altay Cumhuriyeti / Rusya, Kırım / Ukrayna, Romanya, Almanya, Polonya, Rusya gibi pek çok ülkede de araştırmalar, incelemeler yaptı. Yurt içinde ve yurt dışında 100 civarında 'bilimsel' makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve değişik ülkelerde yapılan millî ve milletlerarası kongrelerde 100'e yakın bildiri sundu. Âşık Edebiyatı, Tekke/ Derviş Edebiyatı, Türk Dünyası Halk Bilimi ve Türk Dili konularında 12 araştırma-inceleme kitabı, 15 ortak kitap/ kitap bölümü yayımlandı.

Gelenekli Türk anlatıları ve Türk dünyası halk bilimi konulu kitapları: *Gelenekli Türk Anlatıları-1*, Ötüken Yay.: İstanbul, Mart 2017; 2. baskı, Ötüken Yay.: İstanbul, Temmuz 2017), *Türk Dünyası Kültürü* (Ötüken Yay.: İstanbul, Eylül 2017, 2. baskı, Ötüken Yay.: İstanbul, Ekim 2018).

Âşık edebiyatı şiir sanatı ve gelenekleri konulu araştırma-inceleme kitapları: *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri* (1998, 5. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2018.), *Âşık Hasretî'nin Şiir Sanatı* (Kayseri, 2015), *Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme* (Ankara, 2016), *Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı, Sanatı ve* Eserleri (Kayseri, 2014), *Âşık Türkmenoğlu/ Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme* (Kayseri, 2015).

Derviş (tekke) edebiyatı konulu araştırma-inceleme kitabı: *Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdkı Baba* (3. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yay.: İstanbul 2019).

Âşık edebiyatı temsilcileri ve değişik konulardaki âşık şiirleri ile ilgili araştırma-inceleme kitapları: *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs* (Geçit Yay.: Kayseri, 1999), *Âşık Meydanî / Hayatı, Sanatı, Şiirlerinden Örnekler* (Laçin Yay.: Kayseri, 2000), *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu* (Laçin Yay.: Kayseri, 2013), *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler* (Kültür Ajans Yay.: Ankara, 2007).

Dil ve edebiyat konulu ortak kitaplarından bazıları: *Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım* (H. Yeniçeri, U. Çakır, S. Koç ve K. Deniz ile / Gazi Kitabevi Yay.: Ankara, 2011), *Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları/ Bilgi Şöleni Bildirileri,* (N. Özkan ile / TDK Yay.: Ankara, 2014), *Destanlarla Erzincan,* (B. S. Özsoy ve N. Aslan ile/ Erciyes Üniversitesi Yay.: Kayseri, 1992). Akademik çalışmalarından başka kültür ve sanat ağırlıklı çeşitli kitapları ve makaleleri de mevcuttur.

Araştırma-inceleme çalışmalarından dolayı aldığı ödüllerden bazıları: *Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü* (1994), *Kayseri Kültürüne Hizmet Ödülü* (2002), *Folklor Araştırmaları Kurumu- Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü* (2003), *Âşıklık Geleneğine Hizmet Ödülü* (2004), *Türklük Bilimine Hizmet Ödülü* (2006), *Motif Vakfı- Halk bilimi Teşvik Ödülü* (2005), *Yazarlar Birliği Kayseri Şubesi- İnceleme Ödülü* (2007), *TÜBİTAK- Yayın Teşvik Ödülü* (2009, 2010, 2013, 2016), *YOFSAD- Yozgat Folkloruna Hizmet Ödülü* (2015). Evli ve iki çocuk babasıdır.

Türklük bilimine ve Türk dünyası kültürüne
öncü çalışmalarda bulunan değerli hocam
Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'a saygıyla…

İÇİNDEKİLER

Söz Başı 13

BİRİNCİ BÖLÜM: DESTAN KÜLTÜRÜ

I. MİTTEN EFSANEYE, EFSANEDEN DESTANA: KAZAKİSTAN'DA KORKUT ATA VE KORKUT KÜYÜ

1. Kazakistan'da Yapılan Korkut Ata Konulu Çalışmalar 20
    1.1. Kitâb-ı Dedem Korkut Konulu Çalışmalar 20
    1.2. Korkut Anlatıları İle İlgili Çalışmalar 20
    1.3. Korkut Küyleri Konusundaki Çalışmalar 22
    1.4. Korkut Konusunda Yapılan Genel Çalışmalar 22
2. Korkut Ata Efsaneleri ve Korkut Küyü 23
    2.1. Korkut'un Doğumu 26
    2.2.Korkut'un Ailesi 27
    2.3.Korkut'un Kopuzu 28
    2.4. Korkut'un Bineği Jelmaya 28
    2.5. Korkut'un Janalgış [Azrail] ile Yaptığı Mücadeleleri 29
    2.6. Korkut'un Bilgeliği 29
    2.7. Korkut'un Bestelediği Küyler 29
    2.8. Korkut'un Ölümü 30
    2.9. Diğerleri 30
3. Kazakistan'da Yapılan Değerlendirmeler 30
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç 32
5. Kaynaklar 34

II. "OZAN" KAVRAMI ETRAFINDA DEDE KORKUT ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

1. Ozan Kavramı 39
2. Dede Korkut Kitabında Ozan 42
3. Ozan Sanatı ve Dede Korkut 45
    3.1.Ozanlığa Yönelme Biçimleri ve Usta-Çırak İlişkisi 47
        3.1.1 Dolu İçme 47
        3.1.2. Usta-Çırak İlişkisi 49
    3.2. Kopuz Çalma 50
    3.3. Doğmaca Şiir Söyleme 56
    3.4. Hikâye Anlatma 57
    3.5. Diğer Özellikler 58
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç 60
5. Kaynaklar 62

III. ALTAY DESTANLARINDA MİTOLOJİK BİR SAYI: DOKUZ

1. Altay Destanları 64
2. Mitolojik Bir Sayı: Dokuz 67
3. Altay Destanlarında Dokuz 70
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç 75
5. Kaynaklar 78

IV. KIRGIZ DESTANCILARINDA VE DESTANLARINDA RÜYA MOTİFİ

1. Rüyaların Çeşitleri ve Özellikleri 80
2. Destancıların Gördükleri Rüyalar ve Bu Rüyaların Destanlarla İlişkisi 84
3. Destan Metinlerinde Yer Alan Rüyalar ve İşlevleri 90
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç 94
5. Kaynaklar 95

İKİNCİ BÖLÜM: ATASÖZÜ KÜLTÜRÜ

I. TÜRK DÜNYASINDAKİ KÜLTÜREL GELİŞMELER İÇİNDE BİRLEŞTİRİCİ BİR UNSUR: ORTAK ATASÖZLERİ (TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN SAHASI ATASÖZLERİNDEN ÖRNEKLERLE)

1. Akraba Dil, Lehçe ve Şivelerin Öğretimi....99
2. Türk Dünyasında Ortak Atasözleri: Türkiye ve Kazakistan'dan Derlenen Örneklerle....102
    2.1. Yapı, Söz Varlığı ve Anlam Bakımından Aynı Olanlar....103
    2.2. Yapı ve Anlam Bakımlarından Yakın Olanlar....107
    2. 3. Anlam Bakımından Aynı/ Benzer, Yapıları Farklı Atasözleri....118
    2. 4. Yapı Bakımından Aynı, Anlamları Farklı Atasözleri....119
3. Genel Değerlendirme ve Sonuç....121
4. Kaynaklar....122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BİLMECE KÜLTÜRÜ

I. KAZAKİSTAN'DA JUMBAK GELENEĞİ ÜZERİNE BAZI TESPİTLER VE JUMBAK KONULU ÇALIŞMALAR

1. Jumbak Geleneği Üzerine Bazı Tespitler....127
2. Jumbaklar Üzerine Yapılan Çalışmalar....129
3. Jumbaklar Üzerine Yapılan Tasnifler....133
4. Jumbaklar Üzerine Türkiye'de Yapılan Çalışmalar....134
5. Sonuç....135
6. Kaynaklar....136

II. KAZAKİSTAN'DAN DERLENEN MANZUM BİLMECELERİN ŞİİRLİK YAPI ÖZELLİKLERİ VE BİR TASNİF DENEMESİ

1. Nazım Birimi....140
2. Vezin....143
    2.1. Hece Kalıplarının Kullanım Oranları....143
    2.2. Vezinsiz Bilmecelerin Nazım Birimlerine Göre Kullanım Oranları....144
3. Kafiye Örgüleri....148
    3.1. İki Dizelilerde (Beyitlerde)....149
    3.2. Üç Dizelilerde (Üçlüklerde)....149
    3.3. Dört Dizelilerde (Dörtlüklerde)....149
    3.4. Beş Dizelilerde (Beşliklerde)....149
    3.5. Altı Dizelilerde (Altılıklarda)....150
    3.6. Yedi Dizelilerde (Yediliklerde)....150
    3.7. Sekiz Dizelilerde (Sekizliklerde)....150
4. Kafiye Yapısı....150
    4.1.Mısra İçi Kafiye (İç Kafiye)....151
        4.1.1.Yarım Kafiye....151
        4.1.2.Tam Kafiye....151
        4.1.3.Zengin Kafiye....151
        4.1.4.Cinaslı Kafiye....151
        4.1.5. Redif....152
    4.2.Mısra Başı Kafiye (Baş Kafiye)....152
5. Bilmecelerin Şiirlik Yapıları Bakımından Tasnifi....153
    5. 1. İki Dizeliler (Beyitler)....153
        5. 1. 2. Beş Heceliler....153
        5.1.3. Altı Heceliler....154
        5.1.4. Yedi Heceliler....155
        5.1.5. Sekiz Heceliler....157

5.1.6. Dokuz Heceliler 158
5.1.7. On Heceliler 158
5.1. 8. On bir Heceliler 158
5.1.9. On dört Heceliler 158
5.1.10. Vezinsiz Olanlar 158
5. 2. Üç Dizeliler (Üçlükler) 160
5.2. 1. Beş Heceli 160
5.2. 2. Yedi Heceli 160
5.2. 3. Sekiz Heceli 160
5.2. 4. Vezinsiz Olanlar 160
5. 3. Dört Dizeliler (Dörtlükler) 161
5.3. 1. Üç Heceliler 161
5.3. 2. Dört Heceliler 161
5.3. 3. Yedi Heceliler 162
5.3. 4. Sekiz Heceliler 164
5.3. 5. On bir Heceliler 165
5.3. 6. Vezinsiz Olanlar 169
5.4. Beş Dizeliler (Beşlikler) 171
5.4. 1. Yedi Heceliler 171
5.4. 2. Vezinsiz 171
5.5. Altı Dizeliler (Altılıklar) 171
5.5. 1. Yedi Heceli 171
5.5. 2. Vezinsiz Olanlar 172
5.6. Yedi Dizeliler (Yedilikler) 172
5.6. 1. Yedi Heceliler 172
5.6. 2. On bir Heceliler 173
5.6. 3 Vezinsiz 173
5.7. Sekiz Dizeliler (Sekizlikler) 173
5.7. 1. Dört Heceli 173
5.7. 2. On bir Heceli 174
6. Genel Değerlendirme ve Sonuç 174
7. Kaynaklar 176
7.1. Yazılı Kaynaklar 176
7.2. Sözlü Kaynaklar 177

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM :BAYRAM KÜLTÜRÜ

I. TÜRK KÜLTÜRÜNDE YENİGÜN / NEVRUZ BAYRAMI

1. Türk Kültür Dünyasında Yenigün ile İlgili Adlandırmalar 181
2. Yenigün Bayramının Kültür ve İnanç Kökleri 182
3. Türk Dünyası Edebiyatlarında Yenigün Bayramı 183
4. Sonuç 187
5. Kaynaklar 188

BEŞİNCİ BÖLÜM: ÂŞIK EDEBİYATI KÜLTÜRÜ

I. ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE MİLLÎ BİRLİK FİKRİ VE TÜRK DÜNYASI

1. Âşık Veysel 193
2. Millî Birlik Fikri 196
3. Türk Dünyası 202

4. Sonuç....206
5. Kaynaklar....206
II. KIBRIS KONULU ÂŞIK TARZI ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME: YOZGATLI HALK ŞAİRLERİNDEN ÖRNEKLERLE
1. Yozgatlı Halk Şairleri....207
2. Kıbrıs Konulu Şiirlerin Tahlili....209
2.1. Kıbrıs'ın Güzellikleri....210
2.2. Kıbrıs Türklerine Yapılan Zulümler....210
2.3. Kıbrıs Kahramanları: Mücahitler ve Mehmetçikler....211
2.3.1. Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel....212
2.3.2. Rauf Denktaş....212
2.3.3.Bülent Ecevit....213
2.3.4. Dr. Burhan Nalbantoğlu....213
2.3. 5. Albay Rıza Vuruşkan....213
2.3. 6. Albay Halil İbrahim Karaoğlanoğlu....214
2.3.7. Pilot Binbaşı Fehmi Ercan....214
2.3.8. Osman Fazıl Polat Paşa....214
2.3.9. Hasan Cafer....214
2.4. Türkiye Türklerinde Kıbrıs Sevgisi....214
2.5. Barış Harekâtı....215
2.6. Barış Arzusu....216
2.7. Günümüzdeki Durum....216
3. Örnek Metinler....216
3.1. Kıbrıs Destanı....216
3.2. Kıbrıs Destanı....218
3.3. Yavru Vatanımız....218
3.4. Yurdunu Aldı....219
3.5. Bir Gecede....220
3. 6. Rauf Denktaş....220
3. 7. Kıbrıs Türk'tür....222
3. 8. Mehmetçik Kıbrıs'ta....223
3. 9. Ecevit....224
3. 10. Kıbrıs....225
3. 11. Kıbrıs Destanı....226
3. 12. Kıbrıs Türk Kahramanlarına Tarihler....228
3. 13. Rauf Denktaş'ın Vefatı....230
3. 14. Denktaş'ın Vefatına Tarih....231
3. 15. Kıbrıs Destanı....232
4. Sonuç....233
5. Kaynaklar....234

Dizin....236

SÖZ BAŞI

TÜRK KÖKENİNDEN gelen ve Türk kültürü ile beslenen Türk boylarını bir ağacın kollarına benzetirsek, bu Türk boyları ile birlikte -aralarında doku uyumu bulunduğu için- bu ağaca aşılanan akraba topluluklar da "Ulu Türk Ağacı"nı oluşturur.

Türk dilinin çeşitli lehçe, şive ve ağızlarını konuşan; ortak kültür ve edebiyatı olan, aralarında ortak töre, gelenek ve görenekler bulunan topluluklar -birbirlerinden çok uzak coğrafyalarda ve farklı devlet sistemlerinde yaşıyor olsa bile- ortak bir kültür dünyasına sahiptir. Üç kıtaya yayılmış Türk soylu kavimler ile ortak Türk kültürüne mensup akraba topluluklar hep birlikte "Türk milleti"ni oluşturur. Bu sebeple, Türk kültür dünyasına mensup Türk boylarının ve akraba toplulukların bütününe "Türk Dünyası adı verilir. Türk Dünyasını oluşturan Türk boyları ve akraba topluluklarının ortak kültür mirasları ve sözlü edebiyat ürünleri "Türk Dünyası Kültürü"nü oluşturur.

Geniş bir okuyucu kitlesi tarafından ilgiyle karşılanan "Türk Dünyası Kültürü-1" adlı kitabımızdan sonra, hazırladığımız "Türk Dünyası Kültürü-2" adlı kitapta destanlar, atasözü, bilmece, Nevruz / Yenigün Bayramı ve Türk Dünyası konusunda söylenen / yazılan âşık tarzı şiirlerle ilgili araştırmalara / incelemelere yer verilmektedir. Türk halk bilimi, Türk kültür tarihi, dinler tarihi, sosyoloji gibi alanında uzmanlaşanlara ve Türk Dünyasına ilgi duyan herkese yararlı olması beklen bu kitap *"Destan Kültürü"*, *"Atasözü Kültürü"*, *"Bilmece Kültürü"*, *"Bayram Kültürü"* ve *"Âşık Edebiyatı Kültürü"* başlıklarını taşıyan beş bölümden oluşmaktadır.

"Destan Kültürü" başlıklı "Birinci Bölüm"de; *"Mitten Efsaneye, Efsaneden Destana: Kazakistan'da Korkut Ata ve Korkut Küyü"*, *"Ozan Kavramı Etrafında Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme"*, *"Altay Destanlarında Mitolojik Bir Sayı: Dokuz"* ile *"Kırgız Destancılarında ve Destanlarında Rüya Motifi"* başlıklarından oluşan dört araştırmaya yer verilmektedir. Bu araştırmalardan ilki *"Mitten Efsaneye, Efsaneden Destana: Kazakistan'da Korkut Ata ve Korkut Küyü"* adını taşır. 1999- 2000 yılları arasında, Kazakistan'da sözlü kaynaklardan derlenen veriler ile birlikte yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler birleştirilerek ortaya konan bu araştırmada örnekleme yoluyla değerlendirmeler yapılmaktadır. Kazakistan'da küyün / ezginin yaratıcısı, müziğin atası ve efsane kahramanı olarak kabul edilen Korkut Ata hakkındaki bu araştırmada Kazakistan'da yapılan Korkut Ata konulu çalışmalar, Korkut Ata efsaneleri ve Korkut küyü, Korkut Ata anlatıları ile ilgili Kazakistan'da yapılan değerlendirmeler üzerinde durulmakta; Korkut'un doğumu,

Korkut'un ailesi, Korkut'un kopuzu, Korkut'un bineği Jelmaya, Korkut'un Janalgış [Azrail] ile yaptığı mücadeleler, Korkut'un bilgeliği, Korkut'un ölümü vd. gibi mitolojik özellikler taşıyan efsaneler tasnif edilerek değerlendirilmektedir. Bilindiği gibi, destandan hikâyeye geçiş sürecinde kaydedilen Korkut Ata / Dede Korkut anlatılarından bir kısmı "Dede Korkut Kitabı"nda toplanmıştır. Vatikan ve Dresten nüshaları bulunan bu kitabın giriş kısmında verilen Korkut Ata ile ilgili bilgiler, onun "ozan" kavramı etrafında değerlendirilmesi gerektiğini ve ozan sanatının ilk güçlü temsilcisi olduğunu düşündürmektedir. Bu düşünceden hareketle yapılan *"Ozan Kavramı Etrafında Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme"* başlıklı araştırmada "ozan" kavramının anlamı, ozan kavramıyla temsil edilen sanatçıların özellikleri ve işlevleri, Dede Korkut'un ozan sanatı içindeki yeri incelenmektedir.

Destanlarda geçen mitolojik motifler arasında sayıların önemli bir yer tuttuğu görülür. Gizemli olduğuna inanılan ve kutlu sayılan sayılar, mitolojik dönemden günümüze kadar süregelen halk inanışlarında ve sözlü kültür ürünlerinde yaygındır. Bu sebeple, Türk Dünyası ortak kültür değerlerinin tespiti araştırmalarında mitolojik sayılara da özel bir yer ayırmak gerekmektedir. Türk Dünyası sözlü kültür ürünlerinde yaygın olarak kullanılan ve özel anlamlar yüklenen gizemli sayılardan biri de "dokuz"dur. Bu sayıya yüklenen simgelik anlamların en zengin örnekleri Altay halk inanışlarında ve destanlarında yer almaktadır. *"Altay Destanlarında Mitolojik Bir Sayı: Dokuz"* başlıklı araştırmada Altay destanları hakkında genel bilgiler verilmekte, dokuz sayısının mitolojik anlamları ve Altay destanlarında geçen dokuz sayısı ile ilgili kullanımlar sayı simgeciliği açısından incelenmektedir.

Rüya motifinin kökenleri Kam / Şaman inanışlarına dayanır. Mitolojik dönemde oluşmaya başlayan, kabul edilen çeşitli din ve inanışlarla tarih boyunca gelişen rüya motifi İslâmî unsurlarla zenginleşir. Ortak kültür unsurlarıyla şekillenen kültürel rüyalar, Türk Dünyası destancıları ve destanlarının genelinde olduğu gibi Kırgız destancıları ve destanlarında da önemli bir yer tutar. *"Kırgız Destancılarında ve Destanlarında Rüya Motifi"* başlıklı araştırmada rüyaların çeşitleri, özellikleri, destancıların gördükleri rüyalar, bu rüyaların destanlarla ilişkisi, destan metinlerinde yer alan rüyalar ve işlevleri -Kırgız destancılarından ve destanlarından- örneklerle incelenmektedir.

Yüzyıllar boyunca uzak coğrafyalarda, farklı sistemlerle yönetilen devletlerde yaşayan Türk boyları ve akraba toplulukları arasında çok sayıda atasözünün ortak olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ortak atasözleri, Türk Dünyasının ortak düşünce yapısını, karakter özelliklerini yansıtan en eski ve en yaygın sözlü edebiyat ürünlerindendir. Kökenleri tarih öncesi dönemlere kadar uzanan bu ürünler, Türk milletini oluşturan Türk boyları ve akraba topluluklarının ortak töre, gelenek, görenek, inanış ve davranışlarını yansıtır. *"Atasözü Kültürü"* başlıklı "İkinci Bölüm"de *"Türk Dünyasındaki Kültürel Gelişmeler İçinde Birleştirici Bir Unsur: Ortak Atasözleri (Türkiye ve Kazakistan Sahası Atasözlerinden Örneklerle)"* başlıklı bir araştırmaya yer verilmektedir. Bu araştırmada akraba dil, lehçe ve şivelerin öğretimi; bu öğretimde ortak atasözlerinden yararlanılması ele alınmaktadır. Türkiye ve Kazakistan'dan derlenen örnekler üzerine yapılan

incelemede ortak atasözleri yapı, söz varlığı ve anlam bakımından karşılaştırılarak değerlendirilmektedir.

Türk Dünyasının ortak sözlü kültür mirası içinde yer alan bilmece, kökeni mitolojik döneme kadar uzanan sözlü edebiyat türlerinden biridir. "*Bilmece Kültürü"* başlıklı "Üçüncü Bölüm"de *"Kazakistan'da Jumbak Geleneği Üzerine Bazı Tespitler ve Jumbak Konulu Çalışmalar"* ile *"Kazakistan'dan Derlenen Manzum Bilmecelerin Şiirlik Yapı Özellikleri ve Bir Tasnif Denemesi"* başlıklı iki araştırma / inceleme yer almaktadır. Görüldüğü gibi, bu bölümde yer alan iki araştırma da Kazakistan sahası bilmeceleri ile ilgilidir. Çünkü Türk Dünyasında ve akraba topluluklarda bilmece geleneğinin canlı ve bilmece varlığının zengin olduğu ülkelerden biri de Kazakistan'dır. İlk araştırmada Kazakistan'da "jumbak" terimiyle karşılanan bilmece geleneği üzerine tespitler, jumbaklar üzerine Kazakistan'da yapılan çalışmalar, jumbakların tasnifi ve Kazak Türklerinin jumbakları üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. İkinci araştırmada Kazakistan'dan derlenen 202 manzum bilmecenin şiirlik yapı özellikleri ortaya konulmakta ve bu bilmeceler yapıları bakımından tasnif edilmektedir. Bilmecelerin şiirlik yapı özellikleri belirlenirken nazım birimi, vezin, kafiye örgüsü ve kafiye yapısı gibi biçime ait unsurlar araştırılmaktadır. Manzum bilmeceler üzerine yapılacak metin merkezli araştırmalarda genel değerlendirmeler yerine istatistik yöntemlerden de yararlanmanın daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünüldüğü için araştırmada istatistik çözümleme yönteminden de yararlanılmaktadır.

Toplulukları millet hâline getiren ve millet olma şuurunu diri tutan millî kültür köprüleri arasında bayramlar da belirgin bir yer tutar. *"Bayram Kültürü"* başlıklı "Dördüncü Bölüm"de; Türk kültür dünyasında Yenigün ile ilgili adlandırmalar, Yenigün bayramının kültür ve inanç kökleri ile Türk Dünyası edebiyatlarında Yenigün bayramı araştırılmakta, elde edilen verilerden hareketle –kısaca- değerlendirmeye gidilmektedir.

"Kam Sanatı"ndan "Ozan Sanatı"na, "Ozan Sanatı"ndan "Âşık Sanatı"na; Dede Korkut'tan Âşık Veysel'e uzanan çizgide zengin bir âşık edebiyatı kültürü ortaya çıkmıştır. Özellikle Azerbaycan, Anadolu ve Balkanlarda "Âşık" adıyla anılan bu kültürün temsilcileri hemen her konuda şiirler söyler / yazar. Toplumun "gözcüsü" ve "sözcüsü" durumundaki bu halk şairlerinin şiirleri / destanları arasında Türk Dünyası konusuna da özel bir yer verildiği görülür. *"Âşık Edebiyatı Kültürü"* başlıklı "Beşinci Bölüm"de iki araştırma yer almaktadır. *"Âşık Veysel'in Şiirlerinde Millî Birlik Fikri ve Türk Dünyası"* başlıklı araştırmada Âşık Veysel, Âşık Veysel'in şiirlerinde millî birlik fikri ve Türk Dünyası konusu incelenmektedir. *"Kıbrıs Konulu Âşık Tarzı Şiirler Üzerine Bir İnceleme: Yozgatlı Halk Şairlerinden Örneklerle"* başlıklı araştırmada ise Yozgatlı on halk şairi tarafından söylenen / yazılan Kıbrıs konulu on dört beş destanın / âşık tarzı şiirin "Sistematik Tahlil Yöntemi" kullanılarak çözümlemesi yapılmaktadır.

Türk Dünyası Kültürü konusundaki araştırmalarımızın bir kısmından oluşan "Türk Dünyası Kültürü-1" ve "Türk Dünyası Kültürü-2" adlı bu kitaplardan sonra yine Türk Dünyası ile ilgili bildiri ve makalelerimizden bazıları da bir araya getirilerek "Türk Dünyası Kültürü-3" adlı kitapta toplanacaktır.

Türk Dünyası Kültürü ile ilgili ikinci kitabımı, bu alanda öncü çalışmalar yapan değerli hocam *Prof. Dr. Tuncer Gülensoy*'a armağan ediyorum. Kitabın okuyucuyla buluşmasını sağlayan Ötüken Neşriyat yetkililerine ve yayın editörü *Ayşegül Büşra Çalık*'a teşekkür etmeyi de görev biliyorum.

Türklük bilimine ve Türk dünyası kültürüne bir nebze bile hizmet edebilirsem bahtiyar olacağım.

Kayseri, 15 Kasım 2018

Bayram DURBİLMEZ